

בבא קמא מ"ד

”או בן יגח או בת יגח“ לחייב תנו רבנן, לומדים מהכתוב : ”או בן יגח או בת יגח“ לחייב על הקטנים כגדולים. שואלת הברייתא, והלא אין צורך בפסוק מיוחד ללמוד זאת. הואיל וחייב אדם באדם, אדם שהרג את האדם חייב מיתה, וחייב שור באדם, שור שהרג את האדם נסקל. מה כשחייב אדם באדם לומדים מהכתוב: ”וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמֵת“ שאין הבדל בין הרג קטנים להרג גדולים. אף כשחייב שור באדם לא נחלק בו בין קטנים לגדולים. ועוד נלמד בקל וחומר אם אדם באדם שלא עשה בו קטנים כגדולים, שהרי לומדים מהכתוב : ”וְאִישׁ כִּי יַכֶּה“ איש ולא קטן שיש חילוק בין רוצח קטן לרוצח גדול. חייב בו על הקטנים כגדולים. שור באדם שעשה בו קטנים כגדולים, שהרי שור בן יומו קרוי שור, קל וחומר שחייב אם הרג בין אדם גדל ובין תינוק בן יומו חייב סקילה? עונה הברייתא, שאפשר לפרוך שאין ללמוד קל וחומר, שהרי באדם באדם חייב בארבעה דברים, אבל בשור אינו חייב בד' דברים. ולכן צריכים ללמוד מן הכתוב: ”או בן יגח או בת יגח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לָּהּ“ לחייב על הקטנים כגדולים.

ואין לי לחייב סקילה על הקטנים כגדולים אלא במועדים, שבהם כתוב : ”וְאִם שׂוֹר נִגַּח הוּא מִתְמַלְּ שְׁלִשִּׁים וְהוֹעֵד בְּבַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ או אִשָּׁה“. ולומדים שכן הדין בתם ולומדים זאת ב'במה מצינו', הואיל והכתוב ”וְהָמִית אִישׁ או אִשָּׁה“ חייב באיש ואשה, והכתוב ”או בן יגח או בת יגח“ חייב בבן ובת. מה כשחייב באיש ואשה לא חלקת בו בין תם למועד ובשניהם השור נסקל. אף כשחייב בבן ובת לא תחלוק בו בין תם למועד, ובשניהם השור

נסקל. ועוד שנלמד בקל וחומר, מה איש ואשה שכן הורע כחם בנזקין שאם הזיקו משלמים, ולא חלקת בו בין תם למועד. בן ובת שיפה כחם בנזקין, שחרש שוטה וקטן פגיעתן רעה אחרים שהזיקום חייבים, והם שהזיקו פטורים, אינו דין שלא תחלק בהן בין תם למועד, ושור תם שהרג קטן חייב סקילה. דוחה הגמרא, שאין דנים קל מחמור להחמיר עליו¹⁸⁰, איך לומדים תם במה מצינו ממועד, אם הכתוב החמיר בבן ובת כאיש ואשה במועד, מנין שנחמיר מן הדין בשור תם הקל שאין בו כופר? ועוד קשה שהקל וחומר בסיפא מאיש ואשה יש לו פרכא, אם אמרת באיש ואשה שחייבים במצות, אבל בן ובת פטורים מן המצות¹⁸¹.

אלא אומרת הגמרא לומדים שגם בתם חייבים כופר על בן ובת, מהכתוב: "או בן יגח או בת יגח" שנשתה הנגיחה שתי פעמים. נגיחה בתם נגיחה במועד, נגיחה למיתה נגיחה לנזקין. והכתוב ריבה נגיחה לתם ולמועד, למיתה ולנזקין, וגם שור תם שנגח והרג אדם, בין גדול ובין קטן, נסקל¹⁸².

משנה

שור שנתחכך בכותל והפילו והרג אדם, או שנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם, לכנעני והרג בן ישראל, לנפלים והרג בן קיימא, פטור.

גמרא

שמואל אמר פטור ממיתה וחייב בכופר. אמר שמואל כוונת המשנה שפטור ממיתה וחייב בכופר. השור אינו נסקל שהרי לא נתכוון, ונאמר: "השור יסקל וגם בעליו יומת" כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים אין חייבים מיתה עד שיהרגו בכוונה, כך השור אינו חייב סקילה עד שיהרוג בכוונה. והבעלים חייב בתשלומים מפני שלומדים מהכתוב: "אם פָּרַ" להביא כופר שלא בכוונה. ורב אמר פטור מזה ומזה. כמו שרבה לומד מהכתוב "השור יסקל וגם בעליו יומת" כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמים ממון, וכיון שהשור אינו נסקל בעליו אינו משלם כופר.

שואלת הגמרא, מדוע לשמואל הוא חייב לשלם הרי במועד להתחכך בכותלים השור הוא תם בחיכוך בכותל¹⁸³, ואפילו מי שדורש

180 לפי רש"י הפרכא הראשונה היא על הדין הראשון מפני שבק"ו של איש ואשה שהורע כחם בניזקין לא דנים קל מחמור. ולא אי אמרת הוא פרכא על הק"ו שבדין השני. תוס'.

181 לפי הלשון הראשון ברש"י הלשון הוא, וכי דנים קל מחמור, אם החמיר בבן ובבת נחמיר, אם אמרת במועד החמור תחמיר בתם הקל, והפרכא היא שא"ל ללמוד במה מצינו תם ממועד, אם אמרת באיש ואשה שכן חייבין מצוות, ואי אפשר ללמוד בקל וחומר תם ממועד. ובל"א הלשון הוא, וכי דנים קל וחמור ובן ובת, והקושיה היא על הקל וחומר שלומדים ברישא ששור המועד נסקל בבן ובת קטנים, רש"י.

182 צריכים לרבות גם נגיחה לניזקין משום שדורשים בפ' המניח בסופו של הפסוק כמשפט שור בשור, ולקמן לענין שמירה מעולה מ"לא ישמרנו" אע"ג שהוא כתוב לענין מיתה. תוס'.

183 המקשה סבר שהוא התחכך כדי להפיל את הכותל אבל לא התכוון להפילו על בני אדם, שאם כן היה חייב מיתה, וקשה הרי אינו מועד לכך אפ' עשה זאת כמה פעמים. ושמואל לא העמיד את המשנה כשהתכוון להפיל את הכותל אבל לא התכוון להפילו על בני אדם ופטור מכופר משום שהוא תם. מפני שמשלשן המשנה, ונפל על

מ"אם פֶּפֶר" להביא כופר שלא בכוונה דורש זאת רק במועד ולא בתם¹⁸⁴? עונה הגמרא, שכמו שרב אמר לקמן בשור שנפל על האדם בבור שמדובר במועד ליפול על בני אדם בבורות. כך גם כאן שמואל יאמר שמדובר בשור שמועד¹⁸⁵ להתחכך על בני אדם בכתלים¹⁸⁶. ושאלת הגמרא, אם כן הוא בר מיתה והיו צריכים לסקלו בפעמים הראשונות. ובשור שנפל על האדם בבור אפשר לומר שלא הרגו את השור בנגיחות הראשונות כיון שהשור לא התכוון ליפול לבור ולהרוג, אלא הוא ראה ירק בתוך פי הבור ובא לאכלו ונפל. אבל מה אפשר לומר כאן? ואומרת הגמרא שכאן מדובר בשור שהתחכך בכותל להנאתו¹⁸⁷, ולא בכוונה להפילו על האדם. ויודעים זאת ממה שאחרי שהכותל נפל השור מתחכך בו.

דקאזיל מיניה מיניה ואינו ושואלת הגמרא הרי האבנים של הכותל שנפלו והרגו את האדם הם צרורות, ואין חיוב כופר אלא בנגיחה בגופו של השור? אמר רב מרי בנו של רב כהנא שהשור דחף את הכותל וגלגל את האבנים בגופו עד שהרגו את האדם¹⁸⁸.

תניא כוותיה דשמואל יש ומקשה הגמרא שמצינו ברייתא המסייעת לשמואל וקשה לרב. ששנינו, ארבעה חילוקי דינים בתשלום כופר: 1. שור מועד שנגח בכוונה, חייב מיתה וכופר. 2. שור מועד שנגח שלא בכוונה חייב כופר ופטור ממיתה, כדברי שמואל שאמר שמשנתנו אומרת שלומדים מ"אם פֶּפֶר" להביא כופר שלא בכוונה. וזה שלא כדברי רב הסובר שהתנא פוטר גם מכופר. 3. תם שנגח חייב במיתה ופטור מן הכופר, 4. תם שנגח שלא בכוונה פטור מזה ומזה.

רבי יהודה מחייב בנזקי שור שהזיק וממשיכה הגמרא, שהנזקין שלא בכוונה רבי לא בכוונה ורבי שמעון פוטר יהודה מחייב ורבי שמעון פוטר בשור שהזיק בלא כוונה בתשלומים, שלומדים מכופרו מה כופרו שלא בכוונה

האדם נראה לרב ושמואל שהשור לא התכוון להפיל את הכותל. תוס'.

184 הגמרא לא רוצה לומר שהמשנה כריה"ג כמו ששמואל העמיד את המשנה לקמן בהיה אביו או בנו לתוכו, מפני שמה הדוחק להעמיד את המשנה כריה"ג. וגם הרישא, שמועד משלם את הכפר ותם אינו משלם אינה כריה"ג. תוס'.

185 לרש"י נעשה מועד כשהתחכך כמה פעמים בכותל להנאתו. תוס' מפרש שכשהוא מתחכך בכותל להנאתו הוא מועד מתחילתו, כמו בשן ורגל שדרכו בכך. תוס'.

186 ושמואל לא העמיד את המשנה לקמן במועד ליפול על בנ"א בורות מפני שאינו מצוי כמו זה. תוס'.

187 תוס' הקשו שכאן רב אמר שפטור ובמשנה לקמן רב העמיד במועד ליפול על בני האדם בבורות וראה ירוקא. ור"ת תירץ שכשהשור יורד לבור לאכול את הירק ויודע שהאדם יתמעך הוא רגל בכוונה שלומדים שחייב כופר מקרן בכוונה, כמו רגל שדרסה על התינוק שמשלם כופר אע"פ שאין השור בסקילה. אבל כאן הור לא ידע שהכותל יפול והוא שן שלא בכוונה ופטור מכופר. ומועד אינו בשלש פעמים אלא הוא מועד מתחילתו כשן ורגל. ורש"י פירש את הסוגיה לקמן בענין אחר, ותוס' הקשה על דבריו, וגם על ר"ת קשה שא"כ לר"ש שלומד נזקין ממיתה יהיה פטור ברגל שדרסה על הכלים בכוונה בלא כוונה להזיק, וזה לא יתכן שהרי אם יש כונה להזיק הוא קרן ולא רגל. ור"ש מצא בספר ישן שלא גרסו את דברי רב פטור מזה ומזה. ולקמן גרסו תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרבה, שפטור מכופר כשאין השור בסקילה. תוס'.

188 בלא שהתכוון להרוג. רש"י.

חייב¹⁸⁹, אף הנזקין שלא בכוונה חייב. ורבי שמעון פוטר מתשלומיו, שלומד ממיתתו של השור, מה במיתתו, שור שנגח שלא בכוונה פטור ממיתתו. אף בנזקין שלא בכוונה פטור, שור שהזיק שלא בכוונה פטור מתשלומים. ואומרת הגמרא, שרבי יהודה לא לומד ממיתתו, משום שדנים תשלומים מתשלומים, ואין דנים תשלומים ממיתת השור. ורבי שמעון לא לומד מכופר, משום שדנים את חיובו של השור מחיובו של השור, ממיתתו. ולא מכופר שהוא חיובו של הבעלים, משום שהכופר בא לכפרת נפשו.

המשנה אינה כר"ש שאומר נתכוון למדנו במשנה, ששור שנתכוין להרוג את הבהמה לזה והרג את זה פטור והרג את האדם פטור. ומדייקת הגמרא שמדברי המשנה נראה, שאם השור נתכוין להרוג אדם זה והרג אדם אחר השור חייב סקילה, והמשנה אינה כרבי שמעון. שנינו בברייתא, רבי שמעון אומר אפילו שור שהתכוון לנגוח ולהרוג אדם אחד ונגח והרג אדם אחר, פטור מסקילה. ולומד זאת מהכתוב: "השור יסקל וגם בעליו יומת" כמיתת בעלים כך מיתת השור. כמו שהבעלים אינו חייב מיתה עד שיתכוון לאותו אדם שהרג, אף השור אינו נסקל עד שיתכוון לאותו אדם שנגח. ורבי שמעון לומד, שאדם אינו נהרג עד שיתכוון להרוג את אותו אדם שהרג, שנאמר: "וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו" עד שיתכוין לו.

וחכ"א פרט לזורק אבן לגו כל קבוע כמחצה על מחצה דמי דבי רבי ינאי פרט לזורק אבן לתוך חבורת בני אדם שיש בה נכרים וישראלים, שאינו נהרג מפני שאפשר לומר שהתכוון לאינו יהודי. שואלת הגמרא, אם יש תשעה כנענים וישראל אחד, אינו נהרג משום שרובם הם כנענים. ואם חציים ישראלים וחציים כנענים והוא ספק. הרי נפשות להקל¹⁹⁰, ולומדים מהכתוב "ושפטו העדה והצילו העדה" שספק נפשות להקל? עונה הגמרא, צריכים את הלימוד כשיש תשעה ישראלים וכנעני אחד, שאפילו שרובם ישראלים כיון שיש ביניהם כנעני אחד הוא 'קבוע' וכיון שאומרים 'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי'¹⁹¹ הוא ספק השקול וספק נפשות להקל ואינו חייב מיתתו.

משנה

שור האשה, שור היתומים שאין להם אפוטרופוס, שור האפוטרופוס, שור המדבר, שור ההקדש, שור הגר שמת ואין לו יורשין, אם הם נגחו אדם ומת נסקלים. רבי יהודה אומר שור המדבר, שור ההקדש, שור הגר שמת פטורין מן המיתה, לפי

189 משום שנתרבה לשלם כופר שלא בכוונה מ"כופר" "אם כופר".

190 אפילו למ"ד התראת ספק שמה התראה אינו נהרג, מפני שרק כשיודע בודאי יבוא לידי איסור אם יותר או יכה את שניהם התראת ספק שמה התראה. אבל כאן כשזרק אבן לגו אין ידוע שיבוא לידי איסור בודאי. תוס'.

191 מכאן לומדים שאומרים בכל התורה כל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ולר"ש יש לומר שלומד כל קבוע כמחצה על מחצה מזורק אבן לחבורת אנשים שבהם תשעה ישראלים ואחד כנעני ואמר לאותו שעומד שם אני מכוון, שלומדים מ"וארב לו" שפטור. ואם היו כולם ישראלים היה חייב. תוס'.

שאיין להם בעלים.

גמרא

ר"ה אמר שרבי יהודה פוטר גם בנגח ולבסוף הקדיש או הפקיר שור האשה¹⁹², שור היתומים, שור האפוטרופוס, שור המדבר, שור ההקדש, שור הגר שמת ואין לו יורשין. רבי יהודה אומר שור המדבר, שור ההקדש, שור הגר שמת ואין לו יורשין, פטורין מן המיתה לפי שאין להם בעלים. אמר רב הונא פוטר היה רבי יהודה אפילו נגח ולבסוף הקדיש, נגח ולבסוף הפקיר. ממה ששנינו שתי פעמים, שור המדבר, ושור הגר שמת ואין לו יורשין. והרי שור הגר שמת ואין לו יורשין הוא שור הפקר, ושור המדבר הוא שור הגר שמת ואין לו יורשים? אלא הם נשנו שתי פעמים ללמדנו שהשור פטור אפילו אם השור נגח ולבסוף הקדישו, או נגח ולבסוף הפקירו. ומביאה הגמרא שבברייתא שנינו כרב הונא, שמהכתוב: "הַשּׁוֹר יִסְקַל וְגַם בְּעֶלְיוֹ יוֹמֵת" לומדים שאין השור נסקל עד שלשור יהיו בעלים בשעת הנגיחה, העמדה בדין, וגמר דין.

192 ולא נאמר שהתמעט ממיתה ממה שכתוב "בעל השור" בלשון זכר. רש"י.